

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.1.18](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.18)

УДК 332.025:330.35

Л. Є. Сімків,

*д. е. н., доцент, завідувач кафедри теорії економіки та управління,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
ORCID ID: 0000-0001-8270-237X*

У. Я. Андрусів,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри теорії економіки та управління,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
ORCID ID: 0000-0003-1793-0936*

РЕГУЛЮВАННЯ ДИСПРОПОРЦІЙНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

L. Simkiv

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Theory of Economics and Management, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
U. Andrusiv*

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory of Economics and Management, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

REGULATION OF THE DISPROPORTIONALITY OF ECONOMIC GROWTH OF THE UKRAINE'S REGIONS

В статті обґрунтовано основні положення щодо формування пріоритетних напрямів регіональної економічної політики, спрямованої на регулювання диспропорцій соціально-економічного розвитку та забезпечення економічного зростання. Проведено комплексний аналіз теоретичних досліджень особливостей якісного економічного зростання. Визначено, що якісне економічне зростання має базуватись на процесах інтенсифікації економічного розвитку держави за рахунок чинників, що забезпечать не тільки кількісне зростання, а й якісні зміни. Обґрунтована об'єктивна необхідність розробки пріоритетних напрямів регіональної економічної політики, спрямованої на регулювання диспропорцій і досягнення стійких довгострокових темпів зростання на якісно новій інноваційній основі. Запропоновано пріоритетні напрями регіональної економічної політики. Встановлено, що метою регіональної економічної політики є забезпечення розумного, сталого та інклюзивного економічного зростання. Визначено основні критерії стратегічного розвитку регіонів (самодостатність, самоорганізація та самоуправління).

The article substantiates the main provisions for the formation of priority areas of regional economic policy aimed at regulating the imbalances of socio-economic development and ensuring economic growth. The complex analysis of theoretical researches of features of qualitative economic growth is carried out. It is determined that qualitative economic growth should be based on the processes of intensification of economic development of the state due to factors that will provide not only quantitative growth, but also qualitative changes. The objective need to develop priority areas of regional economic policy aimed at regulating imbalances and achieving sustainable long-term growth rates on a qualitatively new innovative basis is substantiated. It is

established that regional economic policy should be aimed at ensuring a balance between stimulating the most promising areas and the introduction of an effective mechanism for overcoming economic and social inequality. The goal of regional economic policy is to ensure smart, sustainable and inclusive economic growth. The main criteria of strategic development of regions (self-sufficiency, self-organization and self-government) are determined. The priority directions of regional economic policy are offered: increasing the internal potential of socio-economic development of regions and the use of competitive advantages of territories; creating incentives for the formation of economic "growth points" at the regional level and strengthening their relationship with the periphery; organizational and economic support of economic growth of territories. Implementation of these priorities of regional economic policy is aimed at ensuring quality economic growth by accumulating, mobilizing and improving the efficiency of internal resources of regions, improving the investment climate in the regions, stimulating business activity and optimizing the business structure, forming a developed infrastructure at the regional level. It is determined that the achievement of qualitative economic growth of regions in the spatial dimension will occur only under the conditions of formation of "growth points" and the presence of the effect of diffusion of economic growth in peripheral areas.

Ключові слова: диспропорції; економічне зростання; регіон; регіональний розвиток; регіональна економічна політика.

Key words: disparities; economic growth; region; regional development; regional economic policy.

Постановка проблеми. Проблеми якісного економічного зростання впродовж останніх десятиліть залишаються актуальними для економічної науки. Вони є настільки складними та багатоаспектними, що процес їх теоретичного розуміння та методологічного визначення ще й досі незавершений. Особливої актуальності цей процес набуває в період реформування в економіці та суспільстві, оскільки якість економічного зростання стає реальним відображенням соціально-економічного розвитку регіонів та держави. Вона характеризується ефективністю використання ресурсів, підвищенням добробуту населення, технологічним оновленням виробництва тощо. Тому забезпечення умов та можливостей довгострокового економічного зростання є завданням стратегічного значення для будь-якої країни і України, зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти окресленої проблематики стали предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Так, ряд науковців акцентують увагу на тому, що в сучасному світі зростання економіки високорозвинених країн забезпечується головним чином не за рахунок збільшення факторів виробництва, а за рахунок впровадження прогресивної техніки, технологій, підвищенням якості людського капіталу і інституціонального середовища, що говорить про його переважно інтенсивний характер [1; 2]. Багато досліджень відомих економістів присвячено проблемам побудови системи факторів економічного зростання. Дієвий інструментарій теоретичного та прикладного аналізу впливу основних факторів, яким властиві такі ознаки, як багаторівневість, ієрархічність, взаємозамінність та динамічність розвитку на економічне зростання розглядався у працях Жаліла Я.А., Івашиної О.Ф., Шумпетера Й., Глухої Г.Я. [3; 4; 5].

Коляденко С. В., Салієм Х., Шахзад М., Хан М. Б., Хільджи Б. А. акцентують увагу на тому, що саме структурна трансформація економіки виступає базисом досягнення нової якості економічного зростання на засадах інноваційної моделі розвитку, пов'язаної зі стрімким розвитком інформаційно-комунікативного середовища, наукових знань, запровадженням прогресивних технологій [6; 7].

Важливою передумовою стабільного розвитку економіки та забезпечення економічного зростання в державі, на думку Червякова І.М., Халіда А. М., і Мараско А., залишається висока інвестиційна активність, яка досягається не тільки за рахунок збільшення реалізованих інвестиційних ресурсів, але й за рахунок їх ефективного використання в пріоритетних галузях економіки [8; 9].

Ряд вітчизняних та зарубіжних науковців акцентують увагу на тому, що економічне зростання доцільно розглядати як важливу макроекономічну категорію, що є показником не тільки абсолютного збільшення обсягів суспільного виробництва, але й здатності економічної системи задовольняти зростаючі потреби населення, підвищувати якість життя. Саме тому економічне зростання є однією з основних цілей суспільства поряд з економічною свободою, економічною ефективністю і т. д. [10; 11].

Ревіка К.А. та Удовиченко К.А. вважають, що економічне зростання є комплексом заходів, реалізація яких забезпечує збалансований розвиток секторів національної економіки з метою побудови її раціональної структури, досягнення відповідності попиту і пропозиції та їх рівноваги за рахунок модернізації на основі досягнень науково-технічного прогресу й виробничих відносин за нової їх якості [12; 13].

Проведений аналіз наукових публікацій з окресленої проблематики засвідчує, що якість зростання визначається структурними та інституціональними зрушеннями в економіці в руслі загальносвітової практики і в центрі такої парадигми стоїть людська особистість із притаманними їй потребами та інтересами.

Однак, незважаючи на різні підходи і розробки актуальними залишаються проблеми визначення пріоритетних напрямів регіональної економічної політики, спрямованої на регулювання диспропорцій та забезпечення економічного зростання в регіонах України.

Формування цілей статті. З огляду на це, метою статті є комплексний аналіз теоретичних досліджень особливостей якісного економічного зростання, абстрактною характеристикою якого є його кордони: якісний, кількісний, просторовий, часовий та обґрунтування положень щодо формування пріоритетних напрямів регіональної економічної політики, спрямованої на регулювання диспропорцій та забезпечення економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція економічного зростання як результату розширеного відтворення давно себе вичерпала. Тому на часі питання про визначення нових якостей економічного зростання, що спрямовані не просто на розвиток виробництва, а на розвиток «індустрії добробуту». Під «індустрією добробуту» слід розуміти комплекс галузей економіки та сфер економічної діяльності, спрямованих на забезпечення високих стандартів життя населення незалежно від місця його проживання. Така постановка питання вимагає розробки концепції нової якості економічного зростання, в основі якої лежать процеси інтенсифікації економічного розвитку регіону за рахунок чинників, що забезпечать не тільки кількісне зростання, а й якісні зміни в структурі споживання і нагромадження та зміни соціальних параметрів розвитку територій. Ідентифікація та інтенсифікація дії чинників економічного зростання для певних етапів розвитку будь-якого регіону має не тільки сприяти активізації економічної діяльності, а й розробці регіональної економічної політики, спрямованої на прискорення цих процесів [14, с. 67]. При розробці такої концепції необхідно враховувати існуючі диспропорції не просто соціально-економічного розвитку регіонів, а диспропорції економічного зростання.

В Україні до цього часу не сформована система факторів, які б гарантували динамічні темпи зростання в поєднанні з структурною трансформацією національної економіки. Основою такої трансформації повинно стати формування нової якості економічного зростання, абстрактною характеристикою якого є його кордони: якісний, кількісний, просторовий, часовий. В практиці господарювання цілі економічного розвитку, в більшості випадків, мають наздоганяючий характер і не враховують перспективні зміни в рівнях економічного зростання, а відповідно, і конкурентоспроможність окремих регіонів в порівнянні один з одним в майбутньому.

Сьогодні економічне зростання є ключовою проблемою макроекономічної політики всіх країн світу. Але наявні диспропорції регіонального розвитку уповільнюють формування ефективного внутрішнього ринку в країні та регіонах, загострюють економічні проблеми, посилюють соціальну нерівність і напругу в суспільстві. Це потребує розробки пріоритетних напрямів регіональної економічної політики, спрямованої на регулювання диспропорцій і досягнення стійких довгострокових темпів зростання на якісно новій інноваційній основі.

Розглядаючи засоби регулювання диспропорцій соціально-економічного розвитку з позиції подолання відсталості регіонів необхідно вказати на існування ряду підходів для виявлення територій, що потребують належної цілеспрямованої державної підтримки. Використання різних підходів до ідентифікації таких територій обумовлені можливістю вибору широкого кола показників для виявлення проблем в регіонах та визначення пріоритетів їх розвитку.

В основі пріоритетів регіонального розвитку повинні бути закладені нові підходи, які б дозволили мінімізувати ризики від посилення міжрегіональної соціально-економічної диференціації територій; перетворити регіональні відмінності у нові можливості для якісного економічного зростання держави; забезпечити високий рівень якості життя людини, незалежно від місця її проживання, шляхом інтеграції регіонів в єдиному політичному, правовому, інформаційному та культурному просторі. Тому актуальним завданням сьогодення є визначення особливостей регіонального розвитку пов'язаних з необхідністю регулювання існуючих територіальних диспропорцій, усунення бар'єрів на шляху ефективного державного регулювання регіональних ринків, розробки стратегічних напрямків нової регіональної економічної політики. Дана політика повинна бути спрямована на забезпечення балансу між стимулюванням найбільш перспективних територій і запровадженням дієвого механізму для подолання економічної та соціальної нерівності, удосконалення механізму перерозподілу ресурсів всередині країни, сприяти інтеграційним процесам. Виходячи з цього, метою регіональної економічної політики є забезпечення розумного, сталого та інклюзивного економічного зростання (рис.1). Основними критеріями стратегічного бачення розвитку регіонів є самодостатність, самоорганізація та самоуправління, які свідчать про відмову від патерналістської моделі відносин її суб'єктів.

Відповідно до визначеної мети запропоновано пріоритетні напрями регіональної економічної політики, зокрема:

- нарощення внутрішнього потенціалу соціально-економічного розвитку регіонів та використання конкурентних переваг територій;
- створення стимулів до формування на регіональному рівні економічних «точок зростання» та посилення їх взаємозв'язків із периферією;
- організаційно-економічне забезпечення економічного зростання територій (міських, гірських, слабо заселених, територій розмежування та прикордонних територій тощо).

Висновки. Виходячи з результатів дослідження, приходимо до висновку, що реалізація запропонованих пріоритетів регіональної економічної політики має забезпечити якісне економічне зростання шляхом акумуляції, мобілізації і підвищення ефективності використання внутрішніх ресурсів регіонів, покращення інвестиційного клімату в регіонах, стимулювання ділової активності та оптимізацію структури підприємництва, формування на регіональному рівні розвинутої інфраструктури тощо.

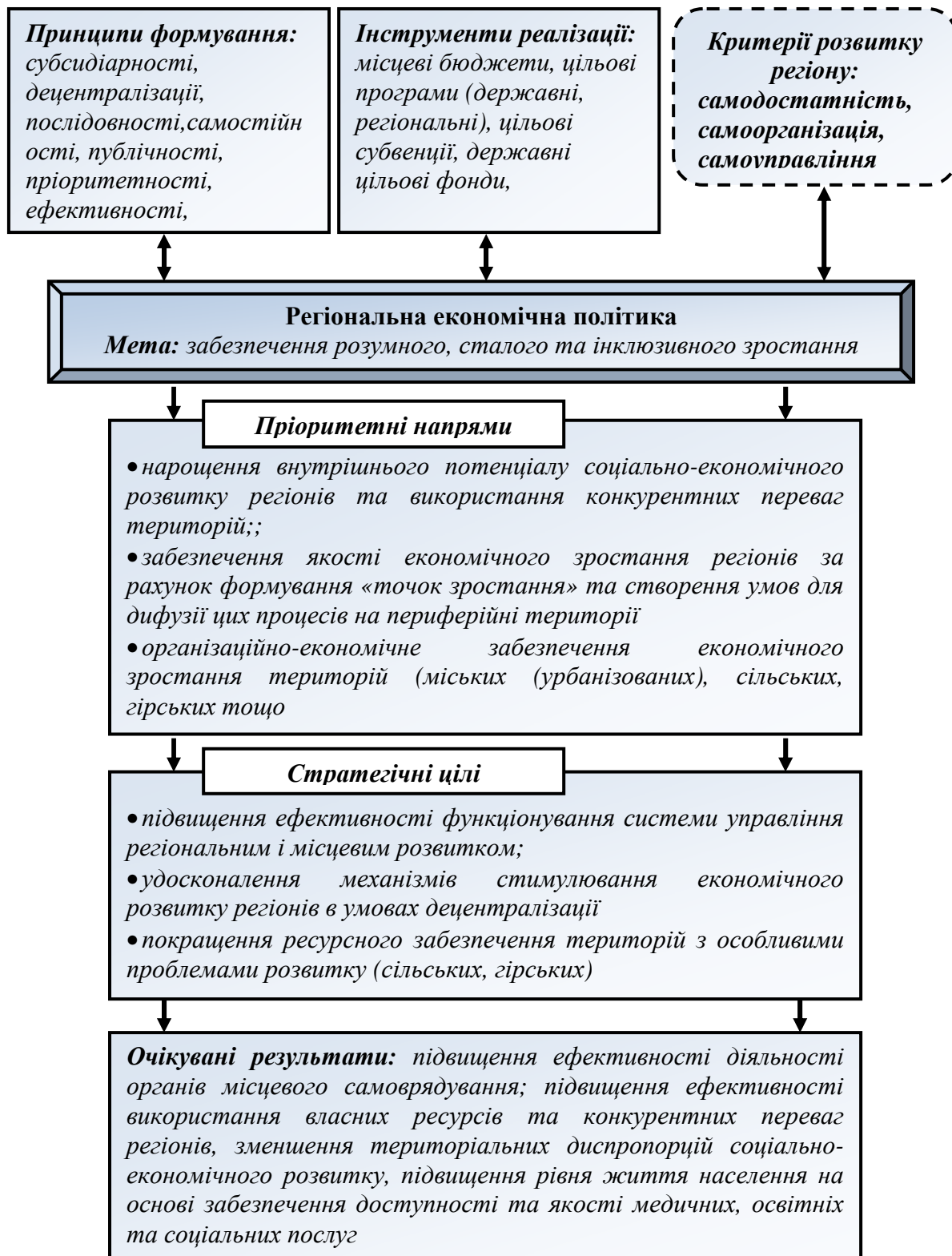

Рис. 1. Модель формування регіональної економічної політики

Джерело: авторська розробка

Досягнення якісного економічного зростання регіонів у просторовому вимірі відбуватиметься лише за умов: формування «точок зростання» за рахунок підвищення підприємницької та інноваційної активності, диверсифікації структури економіки регіону та підвищення продуктивності використання ресурсів територій; наявності ефекту дифузії економічного зростання на периферійні території на основі посилення взаємозв'язків та інтеграційних процесів на внутрішньорегіональному рівні.

Література.

1. Herrendorf, V., Rogerson, R., & Valentyni, T. (2014). Growth and structural transformation doi:10.1016/B978-0-444-53540-5.00006-9
2. Статівка Н. В. Чинники впливу на якість економічного зростання України. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2013. № 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/Stat_s.pdf (20.11.2020).
3. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія. К.: НІСД, 2009. 336 с.
4. Івашина О.Ф. Інституалізація економічного розвитку: монографія. Дніпропетровськ: Наука та освіта, 2009. 283 с.
5. Глуха Г. Я. Система факторів економічного зростання: теоретико-методологічний аспект. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. №1. С. 223-231.
6. Коляденко С. В. Структурні зміни в економіці регіонів як запорука економічного зростання *Ефективна економіка*. 2011. №7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=485> (20.11.2020).
7. Saleem, H., Shahzad, M., Khan, M. B., & Khilji, B. A. (2019). Innovation, total factor productivity and economic growth in pakistan: A policy perspective. *Journal of Economic Structures*, 8(1). doi:10.1186/s40008-019-0134-6
8. Червяков І.М. Економічний розвиток, економічне зростання і фактори, які стримують економічне зростання України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 6. С. 99–102
9. Khalid, A. M., & Marasco, A. (2019). Do channels of financial integration matter for FDI's impact on growth? Empirical evidence using a panel. *AppliedEconomics*, 51(37), 4025-4045. doi:10.1080/00036846.2019.1588945
10. Bian, Y., Zhang, L., Yang, J., Guo, X., & Lei, M. (2015). Subjective wellbeing of chinese people: A multifaceted view. *Social Indicators Research*, 121(1), 75-92. doi:10.1007/s11205-014-0626-6
11. Сазик В.І. Якісне економічне зростання в Україні: сучасний стан і шляхи забезпечення. *Ефективна економіка*. 2011. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=485> (20.11.2020).
12. Ревіка К.А. Особливості дослідження і вимірювання структурних змін в економіці. *Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства: зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр.* Донецьк: ДонДУУ, 2014. Вип. 282. С. 154–163.
13. Удовиченко К.А. Щодо політики забезпечення економічного зростання за умов досягнення рівноваги. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2017. № 1 (22). С 100-107
14. Сімків Л. Є. Економічне зростання як індикатор якості економічних реформ. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2015. Випуск 2(4) Частина 1. С. 66-69.

References.

1. Herrendorf, V., Rogerson, R. and Valentyni, T. (2014), "Growth and structural transformation", *Handbook of Economic Growth*, vol. 2, pp. 855-941. doi:10.1016/B978-0-444-53540-5.00006-9
2. Stativka N. V. (2013), "Factors influencing the quality of economic growth in Ukraine", *Theory and practice of public administration and local government*, vol. 1, available at: http://el-zbirn-du.at.ua/Stat_s.pdf (Accessed 20 November 2020).
3. Zhalilo, Ya.A. (2009), *Teoriia ta praktyka formuvannia efektyvnoi ekonomichnoi stratehii derzhavy* [Theory and practice of state's effective economic strategy formation], NISD, Kyiv, Ukraine.
4. Ivashyna, O.F. (2009), *Instytualizatsiia ekonomichnogo rozvytku* [Economic growth institution], Nauka ta Osvita, Dnipropetrovsk, Ukraine.
5. Glukha, H. (2014), "Economic growth factors system: theoretical and methodological aspect", *Marketing and Management of Innovations*, vol. 1, pp. 223-231.
6. Kolyadenko, S. V. (2011), "Structural changes in the economy of regions as key to economic growth", *Efektivna ekonomika*, vol. 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=485> (Accessed 20 November 2020).
7. Saleem, H. Shahzad, M. Khan, M. B. and Khilji, B. A. (2019), "Innovation, total factor productivity and economic growth in pakistan: A policy perspective", *Journal of Economic Structures*, vol. 8(1). doi:10.1186/s40008-019-0134-6
8. Cherviakov, I.M. (2015), "Economic development, economic growth and factors hindering Ukraine's economic growth", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 6, pp. 99-102.
9. Khalid, A. M. and Marasco, A. (2019), "Do channels of financial integration matter for FDI's impact on growth? Empirical evidence using a panel", *AppliedEconomics*, vol. 51(37), pp. 4025-4045. doi:10.1080/00036846.2019.1588945
10. Bian, Y. Zhang, L. Yang, J. Guo, X. and Lei, M. (2015), "Subjective wellbeing of chinese people: A multifaceted view", *Social Indicators Research*, vol. 121(1), pp. 75-92. doi:10.1007/s11205-014-0626-6
11. Satsyk, V.I. (2011), "Qualitative economic growth in Ukraine: current state and ways to ensure", *Efektivna ekonomika*, vol. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=485> (Accessed 20 November 2020).
12. Revika, K.A. (2014), "Features of research and measurement of structural changes in the economy" *Rozvytok ekonomichnykh metodiv upravlinnia natsional'noiu ekonomikoiu ta ekonomikoiu pidpriemstva: zb. nauk. prats' Don. derzh. un-tu upr.*, vol. 282, pp. 154-163.

13. Udovychenko K.A. (2017), "Regarding the policy of ensuring economic growth in the conditions of achieving equilibrium", European vector of economic development, vol. 1 (22), pp. 100-107.
14. Simkiv, L.Ye. (2015), "Economic growth as an indicator of the quality of economic reforms", Naukovyj visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu. Serii Ekonomika, vol. 2 (4), no. 1, pp. 66-70.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2021 р.